

dat dichter A. zoowel als dichter B. in hun verzen en in die verzen alléén spreken. Want aldus heeft hij werkelijk kunnen doen wat hij wilde: christelijke dichters van dezen tijd laten zien aan de menschen van dezen tijd. Zoo zijn ouderen en jongeren, die allen, ieder op eigen wijze vertegenwoordigers van zekere nuances, in het eene verband, dat ze belijders willen zijn van Christus en uit één en dezelfde levensbron putten, dat ze dus zijn: „christelijke dichters”, tot hun recht gekomen. Daarnaar te staan was de taak van den heer Risseeuw en meer had hij als samensteller van dit boek ook niet te doen. De verontschuldiging over het ontbreken van die „aesthetische verantwoordingen” is dus naar mijn inzien volstrekt onnoodig.

Of dan zulk „een aesthetische verantwoording” niet gewenscht zou zijn? Een vraag, die momenteel zeer urgent is. De heer Risseeuw raakt haar trouwen ook even aan, als hij, in voorzichtige bewoording spreekt van het door sommigen ten opzichte van de jongeren gesignaleerde „gevaar van gemis aan inhoud, waarmee waarschijnlijk bedoeld wordt gemis aan geloof en belijden”. Zeer zeker zou zulke „aesthetische verantwoording” gewenscht en in hooge mate nuttig en verhelderend zijn. Er dienen zich tegenwoordig meer dan eens proeven aan van christelijke kunst, waarvan — laat ik spreken voor mijzelf om ook alléén verantwoordelijk te zijn voor dit gevoelen — ik noch het christelijke, noch het artistieke vermag te zien. Over zulk werk zou ik gaarne een duidelijke „aesthetische verantwoording” lezen, want, zooals het nu voor mij ligt kan ik er niet een winst, een opleving, een groei, een belofte of wat anders verblijdends in zien, maar een, voor het christelijk karakter van die poëzie zeer bedenkelijke nivellering naar moderne oriëntatie, „modern epigonisme”, zooals Donkersloot het noemt. Ik ducht dan ook niet „een gevaar van gemis aan inhoud”, doch het gevaar van een geheel onchristelijken, een in wezen paganistischen inhoud! Te dien aanzien is „aesthetische verantwoording” of hoe men het dan noemen wil, want om den term gaat het nu niet, dringend noodig: men kan over wezen en waarde van christelijke poëzie op het oogenblik heel wat en soms onderling zeer verschillende meningen vinden! Dat de dichters zich hierover uitspreken in tijdschriftartikelen, in brochures, in inleidingen op een eigen bundel, zal van veel betekenis zijn. Want — om alle misverstand af te snijden moge ik het even zeggen — ik beweer natuurlijk niet, dat de in woorden-vervatte, zakelijke meening van den dichter geen waarde zou hebben. Maar ik heb het boven aangetoond, die nadere bezinning ligt niet op het terrein van de bloemlezing-met-biografische introductie: veelmeer zal ze, daarom tot uiting gebracht, de moeilijkheden vermeerderen.

Min of meer heb ik in het voorafgaande aard en inhoud van het boek aangewezen. Ook is reeds gezegd, dat een keuze is gedaan uit het werk van 18 dichters, te weten de ouderen Seerp Anema,

Geerten Gossaert, Jacqueline van der Waals, Willem de Merode, Hendrik Mulder, A. Wapenaar en de jongeren J. H. Eekhout, Jan H. de Groot, Roel Houwink, P. Minderaa, P. van Renssen, J. A. Rispens, Jo Spierenburg, A. J. D. van Oosten, Martien Leopold, W. A. P. Smit, W. Hessels en G. Kamphuis. Men ziet het, verschillende tijden en opvattingen zijn hier vertegenwoordigd; een „aesthetische verantwoording” van ieder zou dus aan het geheel het karakter van een bont allegaar gegeven hebben; de dichter Van Oosten behoort thans zelfs niet meer tot den kring, in welken hij hier nog voorkomt. Behalve Geerten Gossaert en Willem de Merode hebben de geportretteerde dichters zelf hun keuze gedaan (uit het werk van de overleden Jacq. van der Waals koos de samensteller; hij had echter veel sprekender gedichten kunnen citeeren om haar als christelijk dichteres te doen zien). De heer Risseeuw heeft dus naar zoo groot-mogelijke objectiviteit gestaan en den dichters alle recht doen wedervaren, dat ze konden en mochten wenschen. Naast andere bloemlezingen („Stille Opvaart”, „Van Stille en Inkeer”, „Religieuze Poëzie” e.d.) die uit het werk van christelijke dichters citeeren, neemt zijn boek een eigen plaats in. En de keurige uitgave¹⁾ maakt het voor liefhebbers van poëzie zeer aantrekkelijk.

C. T.

¹⁾ J. H. Kok N.V., Kampen, 1931.

MUZIKALE KRONIEK

Pedaalstudien.

S. Karg — Elert, Leichte Pedalstudien für Orgel (uitgave C. F. Peters, Leipzig) en
A. Marty, L'art de la pédale, (uitgave A. Noël, Parijs).

Nog altijd is de onbekendheid met het orgel groot. Wanneer men het over een orgel heeft, denkt men aan een heel gewoon klein harmonium, dat netjes opgepoetst in de huiskamer staat. Hoe het komt, dat een orgel wel enkele duizenden guldens kost kan men zich niet indenken, totdat men eens in de gelegenheid wordt gesteld bij het plaatsen van een flink kerkorgel de talloze onderdeelen te zien, waaruit het groote geheel op zeer vernuftige wijze is samengesteld. Dat men bij het bespelen van het orgel ook zijn voeten moet gebruiken, niet om wind toe te voeren, maar om een voetklavier te bespelen, dat lijkt (’t is wonderlijk het te moeten constateeren) nog steeds voor zeer velen iets ongehoords. Is het Richard Hol niet overkomen, toen hij op een orgel in een dorpskerk het pedaal gebruikte, dat de organist hem vroeg waarom hij die hondenlatjes gebruikte? En vermeldde niet een der nummers van het door de orgelbouwers A. S. J. Dekker te Goes uitgegeven periodiek „Het Kerkorgel” als historisch, dat van een tweetal sollicitanten voor organist, die beide in gebreke bleven bij hun proefspel het pedaal te gebruiken,

naam Golgotha. Deze naam beteekent: hoofdschotel, en werd waarschijnlijk aan den heuvel gegeven, omdat hij den vorm van een hoofdschotel vertoonde. Maar men verstond den naam Golgotha als: plaats van het hoofd, en meende dat het woord „hoofd” doelde op het hoofd van het menschelijk geslacht, op Adam. Tegenover de Joodsche traditie, dat Adam te Hebron was begraven, werd alzoo van Christelijke zijde de meening gesteld, dat Golgotha de plaats was, waar het hoofd van het menschelijk geslacht den slaap des doods slumde. Origenes zegt dan ook, dat „op de plaats, welke Golgotha, d.i. plaats van het hoofd heet, het hoofd van het menschelijk geslacht de opstanding zal vinden door de opstanding van den Verlosser”.

Al is deze overlevering geheel ongegrond, er spreekt zich toch een ware gedachte in uit. En het is mede door deze waarheid, die zij vertolkt, dat de overlevering kon ontstaan en verbreiding vinden. Ja, daar ligt waarheid in: boven Adams graf verheft zich Christus' kruis. Adam het hoofd, dat zichzelf en heel het menschelijk geslacht als een buit overlevert aan den dood; maar Christus een ander hoofd, dat juist door Zijn kruisdood Zijn volk van den dood verlost. Door Zijn kruis triomfeert de Tweede Adam over den eersten en doet hij het werk van den eersten te niet. Het kruis van Christus de overwinning over zonde en dood.

Later werd deze overlevering nog uitgebreid. Er werd aan toegevoegd, dat het neersijpelend bloed van den aan het kruis gehechten Heiland Adams lichaam in den grond heeft natgemaakt.

Een toevoeging, die eveneens een waarheid tot uitdrukking brengt. Deze waarheid, dat de betekenis, dat de kracht van Jezus' kruislijden zich ook uitstrekt over het verleden. Deze waarheid, dat ook voor de geloovigen van den Ouden Dag Christus Zijn bloed heeft vergoten en zij door dat bloed zijn gereinigd. Dat ook Adam niet anders vergeving van zonden kon hebben en niet anders het eeuwige leven heeft kunnen beërven dan door het bloed des kruises.

In het kruis het heil, in het kruis het leven.

de tweede werd benoemd, omdat hij automobilist was. Men was van opinie, dat de autorijder, die als zoodanig gewoon was met verschillende pedalen te werken, wel eerder de kunst van pedaalspelen machtig zou worden als de niet-automobilist. We willen hopen, dat enkele jaren van ernstig en hard werken den automobilist de gewenschte bekwaamheid zullen brengen en dat de autopedalen hem niet al te erg parten zullen spelen, want het is een onloochenbaar feit, dat de kunst van het pedaalspelen niet zonder ingespannen, regelmatig werken wordt geleerd.

Gelukkig zijn in den laatsten tijd uitstekende methodes uitgekomen om leiding te geven bij dit moeilijke werk. Onder de allerbeste moet zeker gerekend worden de methode van den orgelleeraar van het blindeninstituut te Parijs, Adolphe Marty, opgedragen aan den grooten Franschen organist César Franck. In zijn voorwoord schrijft Marty: „Ik kan aan de toekomstige organisten niet genoeg de bijzondere studie van het pedaalspel aanbevelen, want zonder het pedaal mist het orgel de rondheid en volheid van klank. Hoe beter men de kunst van het pedaalspelen verstaat, des te beter kan men den waren orgelstijl benaderen, dat wil zeggen alle partijen tot hun recht doen komen. De uitvoering van moderne composities eischt in het bijzonder een grondige kennis van de behandeling van dit gedeelte van het orgel”. En ik voeg er aan toe, dat niet alleen moderne composities zware eischen stelt aan het pedaalspel, maar ook klassieke werken grondige bekendheid met en vaardigheid in het gebruiken van het pedaal vorderen. Hoe kan ooit een fuga van Bach worden weergegeven, als het thema in de bas niet correct kan worden gespeeld? Marty's L'Art de la pédale (uitgegeven door A. Noël, Boulevard des Capucines 24, Parijs) is niet bestemd voor beginners, maar voor hen, die al eenige vaardigheid in het pedaalspelen hebben verkregen. Het is een toepassing van het beginsel, dat ook het manuaalspel een flink stuk heeft vooruitgebracht, alleen bij het aanslaan even de spier te spannen, maar verder alle spanning in de spieren bewust vermijden, waardoor vermoeidheid wordt voorkomen en het spel zeer aan soepelheid wint.

De „Leichte Pedalstudien” van Sigfrid Karg Elert (uitgave C. F. Peters, Leipzig) geven niet in de eerste plaats oefenstof voor het pedaal, de toevoeging „Zur Einführung in das moderne Orgelspiel” geeft beter de bedoeling van den componist weer dan „Leichte Pedalstudien”.

Karg Elert geeft hier een 22-tal kleine composities. De pedaalpartij levert meestal weinig moeilijkheden op en is dan ook voor ieder, die eenige vaardigheid in het pedaalspel verkregen heeft, te spelen. De manuaal-partijen zijn niet zoo eenvoudig, leveren en wat rhythmiek en wat phraseering betreft vaak moeilijkheden op. Wie echter een flinke vaardigheid in het manuaalspel bezit en een weinig pedaalstudie gemaakt heeft vindt hier een reeks stukken, die hem werkelijk inleiden in het moderne orgelspel en bovendien een keur van registraties. Karg Elert kent het orgel en weet te registreren.

Zoo hebben het Jezus' apostelen in de wereld gepredikt.

De gekruisigde Christus is de inhoud van hun Evangelie.

Het apostolisch Evangelie is „het woord des kruises” (1 Cor. 1:18).

„Doch wij” — zoo zegt Paulus — „prediken Christus den gekruisigde, den Joden wel een ergernis en den Grieken een dwaasheid; maar hun, die geroepen zijn, beiden Joden en Grieken, prediken wij Christus, de kracht Gods en de wijsheid Gods” (1 Cor. 1:23 v.). En: „ik heb niet voorgenomen iets te weten onder u dan Jezus Christus en dien gekruisigd” (1 Cor. 2:2).

’t is opmerkelijk, dat onder de apostelen Petrus vooral denkt aan de stof, waarvan het kruis is gemaakt. Wanneer hij over het kruis spreekt, noemt hij het „het hout”.

Als hij zich verantwoordt voor den Joodschen Raad, zegt hij: „de God onzer vaders heeft Jezus opgewekt, welken gij ongebracht hebt, Hem hangende aan het hout” (Hand. 5:30). In zijn prediking ten huize van den hoofdman Cornelius te Caesarea zegt hij van Jezus van Nazareth, die door God gezalfd was met den Heiligen Geest en met kracht en die het land doorging goedgeoede: „welken zij gedood hebben, Hem hangende aan een hout” (Hand. 10:39). En in zijn eersten brief schrijft hij: „die zelf onze zonden in zijn lichaam gedragen (eigenlijk: opgedragen) heeft op het hout” (1 Petrus 2:24).

Nooit echter vinden we in de geschriften en redevoeringen van Petrus het woord „kruis” gebruikt. Men zal mij misschien tegenwerpen, dat we toch in zijn Pinksterrede lezen: „dezen, doot den bepaalden raad en voorkennis Gods overgegeven zijnde, hebt gij genomen en door de handen der onrechtvaardigen aan het kruis gehecht en gedood” (Hand. 2:23). Maar daar staat het woord „kruis” in onzen bijbel tusschen haakjes of cursief gedrukt, waardoor wordt aangewezen, dat het in den oorspronkelijken tekst niet voorkomt, maar door de vertalers is ingevoegd. Er staat alleen: gij hebt Hem aan-geslagen, aan-gehecht. Maar waar-

Het wo-
apart is
die het
te bekv
op van
stond,
der gee
aan, he
terwijl
openlam
te schr
heeft ge
wil nem
Elert r
een so
eigen
zijn to
heid va
De con
Sigfrid
zeerste
niet vir
ningen
ling ze
Busat

OP
de

Naar
schrijv
staat,¹⁾
vollen b
en kost
inteeke
dat men
f1.65 p
dit bo
Dit b
in de
boeken

Dat v
paedige
kind lee
gemakke
dat hel
Maar
ven va
schillen
het d o
schetser
moet zij
Men
te leere
dat ze h
Schetsen
ontledin
ze eisch

¹⁾ Uitg.

aan gel
drukt. I
„hout”.
Wel g
in Hand
gij gekr
hem ste
Nulec
Doch sl
zending
ochte in
alles vo
was, na
Hem in

Wel k
de Gala
den vlo
ons; we
iegeijk
hier sta
Testame
tekst in
het hou
Paulus
ginta, d
ment. E
kon zeg
dezen t
waarvan
kruis.

Torwi
Christus
Petrus
van het
En ge
het kru
wel de
den v o
sprak va
van de
lengte e
van het
en bij d
kruispan

POPULAIR-WETEN - SCHAPPELUKE SCHETSEN

Het Kruis van den Heiland.

I.

In cruce salus, in cruce vita — deze woorden van Thomas a Kempis staan te lezen op het monument, dat te zijner nagedachtenis op den Agnietenberg bij Zwolle werd opgericht.

In het kruis het heil, in het kruis het leven.

Zoo gelooft en belijdt het de Christelijke kerk. Dat kruis werd door het Joodsche volk voor Jezus geëischt. Maar door dezen eisch der Joden en het toegeven aan dezen eisch door den Romeinschen stadhouder werd Gods raad verwerkt. Naar dien eeuwigen raad moest de Christus aan een kruis Zijn leven afleggen en toen Mozes de slang in de woestijn verhoogde, schaduwde God daarmede reeds af, dat de Zoon des menschen zou verhoogd worden aan het hout des kruises, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verloren ga, maar het eeuwige leven hebbe.

Door dien kruisdood van den Middelaar heeft God Zijn heilsplan volbracht. Door den dood des kruises is Christus onze Schuldverzoener en Verlosser en verwierf Hij voor de Zijnen de eeuwige behoudenis en het waarachtige en oavergankelijke leven. Door Zijn sterven aan het hout des vloeks heeft Hij Zijn volk van den vloek bevrijd en den zegen Gods voor Zijn gemeente verworven.

Van zeer ouden oorsprong is de overlevering, dat Adam op Golgotha begraven lag en dat het kruis van Christus alzoo op het graf van Adam stond opgericht.

Reeds Origenes, die in 254 overleed, blijkt deze overlevering te kennen en als hij haar vermeldt, haalt hij er den tekst bij aan, dat gelijk allen in Adam sterven, alzoo in Christus allen levend gemaakt worden (1 Cor. 15:22).

Het ontstaan dezer overlevering is, althans ten deele, te danken aan een misverstaan van den

hij automobilist
autorijder, die
nillende pedalen
en pedaalspelen
automobilist. We
ran ernstig en
gewenschte be-
de autopedalen
pelen, want het
kunst van het
nen, regelmatig

uitstekende me-
geven bij dit
moet zeker ge-
en orgelleeraar
Adolphe Marty,
ischen organist
schrijft Marty:
ten niet genoeg
alspel aanbeve-
orgel de rond-
men de kunst
te beter kan
n, dat wil zeg-
komen. De uit-
eicht in het
de behandeling
ik voeg er aan
posities zware
r ook klassieke
en vaardigheid
deren. Hoe kan
eergegeven, als
tan worden ge-
(uitgegeven
pucines 24, Pa-
ers, maar voor
et pedaalspelen
assing van het
een flink stuk
aanslaan even
de spanning in
door vermoeid-
teer aan roepel

gfrid Karg Elert
ig) geven niet
het pedaal, de
moderne Orgel-
in den compo-
in".
kleine compo-
weinig moeilij-
der, die eenige
regen heeft, te
et zoo eenvoud-
val phraseering
chter een flinke
t en een weinig
hier een reeks
in het moderne
an registraties,
te registreeren.

en in de wereld
thoud van hun
het woord des

— „prediken
wel een erger-
maar hun, die
leken, prediken
wijsheid Gods"
t voorgenomen
hristus en dien

stelen Petrus
van het kruis

kruis spreekt.

den Joodschen
ren heeft Jezus
eelt, Hem han-

. In zijn predi-
n Cornelius te
tareth, die door
Geest en met
addoende: „wel-
gende aan een
eersten brief
in zijn lichaam
ft op het hout"

geschriften en
rd „kruis" ge-
tenwerpen, dat
„dezen, door
Gods overge-
loor de handen
is gehecht en
taat het woord
naakjes of car-
wezen, dat het
voorkomt, maar
staat alleen: gij
it. Maar waar

Het wordt vaak gezegd, dat registreeren een kunst apart is, maar er zijn blijkbaar nog maar weinigen, die het de moeite waard vinden zich in die kunst te bekwaamen. Karg Elert geeft eerst de dispositie op van het drieklaviersorgel, dat hem ten dienste stond, toen hij deze composities vervaardigde. Verder geeft hij boven elk nummer aan den linkerkant, aan, hoe hij zich de registratie gedacht heeft, terwijl hij aan den rechterkant een gelijke ruimte openlaat voor den speler om de registratie op te schrijven, die hij op zijn orgel voor het stuk heeft gekozen. Wanneer men den tijd en de moeite wil nemen om nauwkeurig de registratie van Karg Elert na te gaan en zelf op zijn eigen orgel een soortgelijke registratie te zoeken, zal men zijn eigen kennis van de registratie zeer verrijken en zijn toevoorders verwonderen door de verscheidenheid van klank, die men met het orgel kan bereiken. De composities zijn, zooals alle composities van Sigfrid Karg Elert het spelen en bestudeeren ten zeerste waard. Al zal men dan ook hier nu juist niet vinden, wat de titel aangeeft, n.l. pedaal oefeningen in de eerste plaats, men zal de aanschaffing zeker niet betreuren.

Bussum.

D. STROO.

OPVOEDING EN ONDERWIS

Waar kinderen wonen.

Naar aanleiding van een boek wil ik ditmaal schrijven. Het boek, welks titel boven dit artikel staat, is een keurig uitgevoerd werk in smaakvollen band. Het is even over de 200 pagina's dik, en kost gewoon in den handel f5.25, maar bij inkoop slechts f1.65. Dat laatste brengt mede, dat men ook de rest van de „Opgang"-serie voor f1.65 per deel koopt. Overigens is die prijs voor dit boek onbegrijpelijk goedkoop.

Dit boek is een schetsenboek. In de laatste jaren verschijnen er heel veel boeken met schetsen over kinderen.

Dat wijst op een ontwaakte belangstelling voor pedagogische vragen. En nog op iets anders. Het kind leent zich zoo goed voor beschrijving. Het is zoo gemakkelijk het hoofdpersoonje in een verhaal, omdat het nog zoo weinig gecompliceerd aandoet.

Maar daarmee is dan ook gezegd, dat het schrijven van schetsen over kinderen op geheel verschillende manier kan worden aangepakt, en dat het doel van de uitgave van een boek met zulke schetsen in het ééne geval wel iets heel anders moet zijn dan in het andere.

Men kan zulke schetsen geven om de ouders te leeren hun kind te zien, te begrijpen, zodat ze het beter en gemakkelijker kunnen opvoeden. Schetsen, die dit bedoelen, vragen een duidelijke ontleding van de kinderziel in een bepaald geval, ze eischen een analyse van een gebeurtenis, op-

Uitg. Bosch & Keuning, Baarn.

aan gehecht, dat wordt door Petrus niet uitgedrukt. Noch het woord „kruis", noch het woord „hout" komt hier voor.

Wel gebruikt Petrus het werkwoord „kruisigen". In Hand. 2:36 en 4:10 zegt hij van Jezus: „dien gij gekruisigd hebt". Maar het kruis wordt door hem steeds „het hout" genoemd.

Nu leest men deze benaming ook wel bij Paulus. Doch slechts éénmaal. Wanneer hij op zijn eerste zendingsreis spreekt in de synagoge van Antiochie in Pisidië, hooren we hem zeggen: „en als zij alles volbracht hadden wat van Hem geschreven was, namen zij Hem af van het hout en leiden Hem in het graf" (Hand. 13:29).

Wel komt het woord „hout" ook in zijn brief aan de Galaten voor. „Christus heeft ons verlost van den vloek der wet, een vloek geworden zijnde voor ons, want daar is geschreven: vervloekt is een iegelijk, die aan het hout hangt" (Gal. 3:13). Maar hier staat dat woord in een citaat uit het Oude Testament (Deut. 21:23). Het is waar, dat de tekst in het boek Deuteronomium de woorden „aan het hout" niet bevat. Maar ze zijn toch niet van Paulus afkomstig; hij haalt ze aan uit de Septuaginta, de Griekse vertaling van het Oude Testament. En het is duidelijk, dat Paulus hier ook niet kon zeggen: aan het kruis; want, al past hij dezen tekst op het kruis toe, toch is het hout, waarvan in Deut. 21 gesproken wordt, niet een kruis.

Terwijl Paulus alzoo den schandpaal, waaraan Christus geleden heeft, „het kruis" noemt, spreekt Petrus steeds van „het hout". Hij let op de stof van het kruis.

En gelijk Petrus zijn aandacht op de stof van het kruis richt, zoo is in de oude Christelijke kerk wel de gedachte uitgesproken, dat Paulus op den vorm van het kruis het oog had, toen hij sprak van „de breedte en lengte en diepte en hoogte van de liefde van Christus" (Ef. 3:18). Bij de lengte en de breedte dacht hij aan de twee einden van het dwarshout, bij de diepte aan het onderste en bij de hoogte aan het bovenste eind van den kruispaal. Het kruis, dat zich naar vier zijden uit-

dat de ouders zullen verstaan, wat er bij hun kind gebeurt...

Maar men kan ook eenvoudig beschrijven, met het doel: litterair goed werk te leveren.

De bedoeling is dan geen andere dan deze, dat men de literatuur verrijkt met een boek met schetsen, welker eenheid deze is, dat ze over kinderen handelen.

Tot de laatste groep behoort m.i. het boek, dat we thans bespreken.

...

Maar er is nog een kwestie bij dergelijke uitgaven.

Wanneer onderscheiden schrijfters meewerken aan een boek, zooals dat geschiedt bij het boek „Waar kinderen wonen", dan komt er nog een eenheidsvraag naar voren. Immers de eenheid van visie op het kind is toch ook een zaak van eenheid van levensbeschouwing. Een belijgend christen ziet het wezenlijke in het leven van een kind geheel anders dan iemand, die zegt „neutraal" te zijn.

En nu is het opvallende in dit boek, dat er „vogels van diverse pluimage" aan mee werken.

Zoodoende hebben we nu eens een stukje, dat ondanks de uitnemende overige kwaliteiten, het kind godsdienstig „neutraal" laat zijn en dat kind in een godsdienstig neutrale sfeer laat leven. En dan weer is er een schets, waaruit ons de belijdenis van den christen duidelijk toesprekt.

Daardoor is de eenheid in dit boek zoek.

Dat is erg jammer.

Een en ander zal duidelijk worden, wanneer we de onderscheiden stukken afzonderlijk kort bespreken.

...

De schetsen zijn naar de alphabetische rangorde der schrijfters geplaatst, met deze uitzondering, dat A. M. de Vries Robbé-Bergmans tweemaal het woord verkrijgt, op haar (alphabetische) plaats en met een inleidend artikel „Nesthaartjes" — eigenlijk een bijschrift bij de photo's, die het boek verlichten. Deze photo's zijn portretstudies van Mevr. T. Arens—Tepe. De photo's zijn meerendeels subliem, en het bijschrift is zeer goed; alleen jammer, dat er een hinderlijke drukfout staat in de verwijzingen („het tweetal op studie VI", dat daar niet staat).

Ida Heijermans geeft haar schets „Wietske". Heel mooi en heel gevoelig — en toch missen we hier zoo voor die arme Wietske de troost van een Toevlucht. Ach, wat arm blijft Wietske! Deze schets is literair zeer goed, maar geestelijk zoo arm. Deze schets geeft een beeld van de armoede van hen, die aan kinderen Christus niet kunnen wijzen.

Mevr. van Hoogstraten-Schoch schreef „Elisabeth, de kosteres", een goed verteld verhaal, in de christelijke levenssfeer, dat echter literair hier en daar een vlekje heeft.

„Late bloei" van Jo Kalmijn-Spiersonburg is een geslaagde schets — al zeg ik: „en toch, al spreekt dit artikel van God — waarom

strekt, was hem beeld der oneindige en allesomvattende liefde van Christus.

Ongetwijfeld is deze verklaring al te gezocht. De bewering, dat de gedachte aan den vorm van het kruis bij deze woorden in Paulus' ziel is geweest, mist genoegzamen grond. Maar wel predikt Paulus, dat Christus door Zijn zelfovergave aan den dood des kruises Zijn liefde tot zondaren betoonde en hij zegt: „wandelt in de liefde, gelijk wij ook Christus ons liefgehad heeft en zichzelf voor ons overgegeven heeft tot een offerande en een slachtoffer Gode tot een welriekenden reuk" (Ef. 5:2).

Van de apostolische prediking is het kruis het middelpunt. Het kruis, waaraan de Zoon van God in Zijn groote liefde Zijn leven gaf om Zijn volk te redden. Het kruis, waardoor Hij de Behouder der wereld is.

Paulus durft aan de Galatiërs schrijven, dat Jezus Christus hun voor oogen geschilderd is als gekruisigde. De prediking van den Christen onder hen was geweest een prediking van den Christus aan het kruis. En zoo duidelijk en zoo omstandig en zoo aanschouwelijk was het kruislijden hun verhaald en de betekenis van dat lijden hun ontvouwd, dat Paulus kon zeggen: Jezus Christus is als gekruisigde u voor oogen geschilderd (Gal. 3:1).

...

De genoemde opvatting van Ef. 3:18 gaat uit van de gedachte, dat de Heiland heeft geleden aan een vier-armig kruis.

Hoogst waarschijnlijk is deze gedachte juist.

Zooewel in den nieuwen als in den ouden tijd is ook wel de meening gekoesterd, dat het kruis van Christus een drie-armig kruis is geweest. Een kruis, waarvan de paal niet boven het dwarshout uitstak. Een kruis alzoo in den T-vorm.

Zulk een kruis wordt genoemd een crux commissa of een Antonius-kruis. Het draagt dezen naam naar den heiligen Antonius, die in de derde en vierde eeuw leefde. Van hem toch wordt verhaald, dat hij op zijn mantel en op zijn staf een T-teeken droeg. Het heet ook wel het Aegyptische kruis,

is dat alles zoo heel erg op den achtergrond gehouden?"

Mevr. Kraan (Gera Kraan—van den Burg) is meen ik heel gelukkig geweest met haar schets „Losgelaten". Dit is werk van een christen-schrijfter; bovendien literair zeer goed verzorgd; psychologisch doorvoeld — al is het waar, dat hier niet de kinderen maar de moeder de centrale plaats in de schets innemen.

Buitengewoon is „Eén dag Paultje" van Diet Kramer. Dat is wel zóó een sublieme teekening van het kindje „Paultje" („geschreven namens en opgedragen aan mijn blonden buurman van drie turven hoog"), dat ik niet aarzel dit werk — vooral de teekening van „de(n) morgen" — te rekenen tot het allerbeste, wat er over kinderen in onze literatuur bestaat. En deze schets bewijst tevens, dat men het christelijk milieu kan teekenen (wat is die geschiedenis van het avondgebedje, op de laatste pagina aangrijpend!) zonder ook maar met één woord opgelegd vroom of onnatuurlijk te worden. Terwille van de ruimte moet ik nalaten stukken uit deze schets af te schrijven. De verleiding is overigens heel groot!

De volgende schets in het boek is „De wijze Uk" van Mevr. H. Kuyper—van Oordt. Het doet me leed, dat ik het moet zeggen, maar ik heb tegen deze schets twee zeer ernstige bezwaren. In de eerste plaats deze: in deze schets krijgen we nergens den indruk, dat Mevr. Kuyper weet, dat er zoiets als christelijke opvoeding bestaat. Alleen „een petje voor 's Zondags naar de kerk" wijst erop — maar dat is alles. Het stemt droevig, dat een vrouw, die in onze kringen literair gezag schijnt te hebben, zóó voor den dag komt. Mevr. Kuyper schreef eens: dat al te felle lichten verblinden — accoord; maar waarom dooft ze hier zelfs het laatste kaarsje? En dan — bij Mevr. Kuyper mis ik de liefde voor haar objecten. Zij is wel geniaal in het trekken aan de touwtjes, waardoor haar poppen (houten poppen, helaas al te dikwijls) dansen; ge ziet wel de glimlach, waarmee de schrijfster u over haar figuren aankijkt; maar de liefde ontbreekt. Dat is ons zeer ernstige tweede bezwaar tegen dit werk van de overigens knappe schrijfster. Jammer, dat Mevr. Kuyper niet het echte leven zag. Méér zin voor de realiteit, méér liefde voor haar object en méér christelijk belijden vooral, zouden Mevr. Kuyper in dezen bundel een onzer beste schrijfsters hebben doen zijn. Nu kan ze helaas, met een schets als deze, niet tot „een der onzen" worden gerekend.

Geukkig volgen dan weer in dezen bundel een tweetal stukken, waaruit het christelijk belijden spreekt.

Een jonge — althans betrekkelijk pas „ontdekte" schrijfster — Mej. A. M. Ringnalda, schreef „Achtergebleven". Ik wil eerlijk zijn. Bij het slot van deze schets was ik tot tranen geroerd. Misschien omdat ik al maar weer moest denken aan iemand, die ook mej. Ringnalda na gestaan heeft? Van een schrijfster als mej. Ringnalda verwacht ik veel; ze is tenminste gereformeerd, ook in haar werk; en ze schrijft goed; ze ziet ook de

De heilige Antonius was een Aegyptisch kluisenaar.

Het is echter weinig aannemelijk, dat het kruis van Jezus dezen vorm heeft gehad.

In de eerste plaats: al mag het drie-armige kruis ook zijn voorgekomen, de gewone vorm van het kruis bij de Romeinen is de vier-armige geweest. Ten tweede: de kerkelijke schrijvers van Justinus Martyr af zeggen, dat het kruis van Jezus vier armen had. Nu leefde Justinus wel een eeuw na de kruisiging des Heeren (van 100 tot 165), maar op grond daarvan kan niet beweerd worden, dat het vier-armige kruis een product is van de fantasie van later tijd. Daar het kruis in het centrum van de prediking der apostelen stond, is het vanzelfsprekend, dat zij ook zullen hebben vermeld, hoe het kruis er uitzag en waarom zou deze mededeling niet tot Justinus Martyr zuiver bewaard kunnen zijn? En in de derde plaats pleit ook hetgeen de Heilige Schrift zelf van de kruisiging des Heeren verhaalt tegen het drie-armige kruis. De evangelisten spreken immers van een opschrift, dat „boven hem" (Mark. 15:26, Luk. 23:38) of „boven zijn hoofd" (Matth. 27:37) geschreven stond. Nu is het daarom wel niet bepaald onmogelijk, dat de kruispaal niet boven het dwarshout zou hebben uitgestoken. Maar deze mededeling der evangelisten maakt het toch wel zeer onwaarschijnlijk.

Wel wordt hiertegen aangevoerd, dat in de literatuur der oude kerk de Griekse letter T als een symbool van het kruis voorkomt.

Deze opmerking is waar, maar ze kan niet bewijzen, dat het kruis dezen vorm heeft gehad. Al werd deze letter als een symbool van het kruis gebruikt, dit betekent nog niet, dat ze als een nauwkeurige afbeelding er van beschouwd werd. Het betekent niet meer, dan dat er eenige gelijkheid en overeenkomst werd gevonden tusschen deze letter en het kruis van Christus.

Gerust mag worden aangenomen, dat het kruis van den Heiland vier-armig is geweest, een z.g.n. crux immissa, een kruis in den T-vorm.

Dit kruis van Golgotha is het symbool van het Christendom geworden.

J. THUIS.